

Poskus pregleda o nejugoslovanskih državljanih nemškega jezika v pričetku tridesetih let na območju takratne Slovenije se ustavlja predvsem pri vprašanju o vzroku njihovega bivanja. Pregled sloni na zadevnem gradivu predvojnega oddelka II takratne banske uprave (fond obsega več desetih fasciklov gradiva za čas od prve polovice leta 1927 pa do kapitulacije stare Jugoslavije aprila 1941), ki ga hrani Arhiv Slovenije. Izbor pregledanega gradiva pada na čas od ohranjenih pričetkov tega arhiva leta 1927 (ti se nanašajo skoraj izključno na Kranjsko) pa do konca leta 1931, pri čemer je služila za orientacijsko izhodišče objava jugoslovanskega ljudskega štetja z dne 31. marca 1931 v publikacijah: Splošni pregled dravske banovine, Ljubljana 1939, in interna publikacija nemškega statističnega urada iz leta 1943 *Die Gliederung des ehemaligen Jugoslawien nach Muttersprache und Konfession*, izdelana na podlagi jugoslovanskega popisnega gradiva iz leta 1931. Primerjava podatkov obeh publikacij glede na število ugotovljenega prebivalstva nemškega jezika pokaže za posamezne kraje določene razlike. Tako npr. jugoslovanska publikacija navaja za Celje 648 oseb nemškega jezika, medtem ko najdemo v nemški obdelavi štetja leta 1931 število 561. Razlika je med drugim tudi za Ljubljano, medtem ko so podatki za Maribor v obeh publikacijah isti (2741). Kje so nastale razlike, iz primerjave obeh publikacij ne bi mogli reči. Vsekakor pa jugoslovanska publikacija omogoča delno diferenciacijo podatkov o številu oseb nemškega jezika na jugoslovanske in nejugoslovanske državljanke v rubriki »nemški jezik«, ki loči našete osebe nemškega jezika — jugoslovanske državljanke od ostalih oseb nemškega jezika v rubriki »brez tujih državljanov in židov«, nasprotno pa ima rubrika iz leta 1943 obe števili združeni (seveda z izločitvijo Židov). Že uvodoma je nakazana relativnost podatkov, povzetih iz fonda oddelka II. banske uprave. Vzrokov za to je več. Tako ta fond zajema samo tiste osebe, ki niso dobile stalnega, ali pa časovno omejenega bivanja pri nas za daljše obdobje že pred letom 1927. Prav tako se podatki iz tega časa nanašajo izključno na Kranjsko in šele v prihodnjih letih zajamejo celotno območje Slovenije v jugoslovanskih mejah. V skladu s takrat obstoječimi zakonskimi določili so v tem gradivu upoštevane seveda le osebe, ki so prosile za podaljšanje bivanja, daljšega od tistega, ki je bil določen za obisk Jugoslavije z red-

nim potnim listom. Med drugimi odprtimi vprašanji pa je treba opozoriti predvsem na češkoslovaške državljane nemškega jezika, ki so večkrat vnašali v zadevne popisnice izključno državljanstvo, ne pa tudi narodne pripadnosti. Zato je tudi očitno, da ugotovljeno število Nemcev, češkoslovaških državljanov, zajema le del takih priseljencev. Vsekakor pa morejo zajeti Nemci (ob upoštevanju vseh zadržkov, med njimi tudi nepopolnost gradiva banske uprave in določeno izločitev gradiva iz pregledanega fonda že v času stare Jugoslavije) služiti le za eno izmed izhodišč za presojo zastavljenega vprašanja. Večje razlike med uradnim popisnim gradivom leta 1931 in med tistim v banovinskem arhivu nastajajo tudi ob dejstvu, da banovinsko gradivo ne zajema vedno vseh družinskih članov, temveč le prosilca, za stalno ali pa za daljše časovno bivanje pri nas. Tako je zajelo pregledano gradivo le dobro četrtino nejugoslovanskih Nemcev, bivaajočih 31. 3. 1931 pri nas (od 4223 po podatkih ljudskega štetja 1135 ali 28,9 % in še to v veliki meri za območje Kranjske), vsekakor pa morajo tudi tako okrnjeni podatki dati določeno v o r o n o sliko poklicne sestave in porekla dela nejugoslovanskih Nemcev na območju takratne dravske banovine.

STAJERSKA

V primerjavi z drugimi slovenskimi kraji nastopa 1931. leta *Maribor* kot območje z najmočnejšo skupino stalno ali začasno priseljenskih tujih državljanov nemškega jezika. Med 2741 nemškimi Mariborčani je bilo tega leta 667 nejugoslovanskih državljanov (23,9 %). Žal v pregledanem gradivu oddelka II banske uprave najdemo podatke le za 144 oseb (21,5 odstotka vseh nejugoslovanskih Nemcev). Na prvem mestu so seveda podatki za avstrijske državljane (99), sledijo pa jim državljani Češkoslovaške, kar je glede na dotok sudeškega kapitala v času med obema svetovnima vojnama v to mesto popolnoma razumljivo (26 oseb), tem so sledili rajhovski Nemci (16) ter po en državljan ZDA in Švice.

Med 99 avstrijskimi državljani so v pregledanem gradivu podatki za 28 oseb, rojenih v Mariboru ali na širšem področju južne Štajerske, ki pa so imele domovinsko pravico (in s tem avstrijsko državljanstvo) na območju prve avstrijske republike. Med njimi je 16 oseb (skupaj z družinskimi člani) bivalo v Mariboru vse od rojstva, medtem ko se je ostala dvanajstotina vrnila v rodno mesto šele v desetletju po razpadu avstroogrske mo-

* Izdelano v okviru odbora za kolonizacijo jugoslovanskih pokrajin pri SAZU.

narhije (predvsem v letih gospodarske krize, 1929—1931, skupaj 7 oseb). Za posameznike podatki arhiva oddelka II banske uprave tudi navajajo, da so slovenskega rodu, vendar vzgojeni v nemški miselnosti. Vsekakor kaže, da so prevladovali med povratniki predvsem zasebniki in pripadniki posameznih poklicev kot služkinje, uradniki, najbrže tudi obrtniki, kvalificirani delavci ter vajenci. Isti poklici nastopajo dalje pri nejugoslovanskih Mariborčanih nemškega jezika, ki so prebivali od rojstva v tem mestu.

Najmočnejša skupina avstrijskih Nemcev pa so bili priseljenci iz nemških območij nekdanje monarhije. Med njimi se jih je 20 priselilo v Maribor v času pred razpadom stare habsburške monarhije, medtem ko za več oseb ni ugotovljiv čas priselitve. Med priseljenci pred letom 1918 nastopajo predvsem zgornještajerski Nemci, deloma tudi Korošci ter Dunajčani (iz širšega območja tega mesta); med poklici pa zasledimo osebe, zaposlene v mariborski pivovarni (tri družine z devetimi družinskimi člani), hišne in zemljiške posestnike, kvalificirane delavce in obrtnike, trgovce in upokojece.

Značilno za avstrijske priseljence nemškega jezika (tudi za češkoslovaške) je, da so prihajali v to mesto predvsem po letu 1927. Medtem ko je prišlo v Maribor do vključno tega leta vsaj 14 avstrijskih državljanov, to število v pregledanem gradivu v prihodnjih letih hitro narašča. Med rojstnimi mesti teh priseljenecv nastopata predvsem Dunaj in Gradec. Med poklici so nastopili predvsem tekstilci (tovarna Hutter!), zasebniki, obrtne dejavnosti, gostinstvo (mariborska kavarna!), upokojeenci, dijaki, pa tudi brezposelni. Posamezniki so se priselili za daljše bivanje tudi k mariborskim sorodnikom.

Med češkoslovaškimi državljani nemškega jezika je bila po dostopnih podatkih le ena oseba priseljena v Maribor pred letom 1918, vse pa kaže, da je zaznamoval Maribor največji dotok sudetskih Nemcev v letih 1928 do 1930. Po poklicu so nastopali tekstilci (predvsem v Hutterjevi tekstilni tovarni), zasebniki, obrtniki, lastniki in solastniki mariborskih podjetij, kvalificirani delavci in uradniki. Med temi priseljenci so bile tudi osebe iz nečeških območij nekdanje monarhije, ki pa so pridobile domovinsko pravico v času stare monarhije na območju bodoče ČSR. Tako so bili posamezniki rojeni celo na območju nemškega rajha, pa tudi v Mariboru.

Podobno kot češkoslovaški državljani nemškega jezika so se tudi rajhovski Nemci v glavnem priselili v letih 1929—1930 (devet). Med njimi zasledimo kvalificirane delavce, strokovnjake v Hutterjevi tovarni, obrtnike in podobne poklice.

V gradivu II oddelka banske uprave so najpopolnejši podatki za Ptuj. Zanimivo je, da celo nekoliko presegajo tiste od ljudskega štetja iz leta 1931 (štetje 73, podatki banske uprave 77, vendar gre višje število tudi na posameznike iz ptujske okolice in na tamkajšnje Žide). Kot drugod, so tudi v Ptujju prevladovali avstrijski državljani (56), od katerih večina (25) se je priselila na Ptuj v prvem desetletju jugoslovanske države. V skupini 21 avstrijskih državljanov, živečih na Ptujju pred letom 1918, so bile 4 osebe rojene na Ptujju, večina drugih pa na območju nemške Avstrije. Po poklicu so poleg vdov nastopali predvsem hišni in zemljiški posestniki ter nekateri ročni poklici. V skupini avstrijskih državljanov, priseljenih po letu 1918, je bilo pet Nemcev rojenih na Ptujju ali v njegovi okolici. Številčno najmočnejša skupina pa so bili Nemci, rojeni v Gradcu ali v širšem območju tega mesta (11), sledili so jim Dunajčani in Niževavstrijci (8). Dve osebi sta se priselili iz ostalega območja Štajerske. Vse kaže, da je bilo močno središče tujih državljanov nemškega jezika na Ptujju tamkajšnje usnjarsko podjetje Petovia, ki je zaposlovalo sedem tujih državljanov (z 19 družinskimi člani) nemškega jezika. Več avstrijskih državljanov je imelo dalje na območju Ptujja zemljiško posest, več pa jih je bilo na daljšem obisku pri sorodnikih.

Med priseljenimi rajhovskimi državljani so bile tri osebe priseljene na Ptuj še v času avstroogrske monarhije; vse pa tudi kaže, da so bili v večini zemljiški posestniki. Tem so se pridruževali državljani ČSR, med njimi dve ptujski Nemki, ki sta dobili domovinsko pravico v tej državi. V gradivu banske uprave se omenja dalje priseljena Švicarka nemškega jezika, priseljena k ptujskim sorodnikom še v času pred letom 1914.

OSTALO OBMOČJE ŠTAJERSKE

Po fragmentiranih podatkih za območje okraja *Maribor desni breg* (po podatkih ljudskega štetja leta 1931 je živel na tem območju 315 nejugoslovanskih Nemcev) kaže, da se je del avstrijskih državljanov, živečih v tem okraju, priselil na to območje šele po letu 1918. Po rojstnem kraju so nastopali med njimi Korošci, Dunajčani (s širšim območjem tega mesta vred), Zgornještajerci, med njimi tudi prebivalci iz obmejnega štajersko-slovenskega prostora; nekateri so bili rojeni tudi pri nas. Med njihovimi poklici zasledimo nekvalificirane in kvalificirane delavce, zemljiške posestnike, zasebnike brez nadrobnejše označitve poklica. Več oseb je živel pri svojih starših. Med drugimi nejugoslovanski-

mi državljani nemškega jezika je omeniti predvsem rajhovske Nemce, po poklicu večinoma visokokvalificirane delavce, zaposlene v industrijskih podjetjih (tako v Rušah). Podatki kažejo, da so se vsi ti rajhovski državljani priselili k nam po letu 1923.

V nasprotju z okrajem Maribor desni breg so prevladovali v okraju *Maribor levi breg* med nejugoslovanskimi Nemci (leta 1931 skupaj 429) agrarni poklici. Skoraj vsi so bili avstrijski državljani ter so se priselili k nam pred letom 1918, med njimi pa so očitno bili tudi kolonisti, ki jih je pred tem letom na slovensko območje Štajerske naseljevalo znano nemškonacionalno graško društvo Südmark. Med rojstnimi kraji najdemo med drugim predvsem Gradec in njegovo okolico ter avstrijski politični okraj Lipnico.

Na območju predvojnega *dravograjskega* okraja kažejo podatki ljudskega štetja iz leta 1931 razporeditev tujih nemških državljanov predvsem po večjih središčih in krajih tega okraja, in to predvsem v Guštanju, Marenbergu, Muti in na Prevaljah. Od 223 nejugoslovanskih Nemcev je odpadlo tega leta na te štiri kraje 150. Podatki kažejo, da so prišli avstrijski državljani k nam predvsem z območja Koroške, pa tudi Zgornje Štajerske in Dunaja, deloma tudi v času pred letom 1918. Po poklicu so bili priseljenci po letu 1918 zasebniki, živeči pri sorodnikih, dalje zaposleni v agrarnih poklicih, dve vzgojiteljici ipd. Za avstrijske državljane, živeče pri nas pred letom 1914, podatki banskega arhiva kažejo, da so prevladovale med njimi agrarne dejavnosti in delavci, zaposleni v železarni Muta ter v mežiškem rudniku. Za železarno Guštanj v pregledanem gradivu ni podatkov. Avstrijskim priselencem so se pridruževali rajhovski Nemci, za katere je značilno, da so se očitno priselili k nam šele po letu 1925 (žal se njihovo število ni dalo ugotoviti), zaposleni pa so bili predvsem v guštanjski železarni. Med priseljenci je bil tudi madžarski državljani, ki si je na Prevaljah pridobil zemljiško posestvo.

V nasprotju z dravograjskim okrajem so očitno prebivali na območju slovenjgraškega okraja izključno avstrijski državljani, žal pa pregledano gradivo ne omogoča nadrobnejših sklepov.

Med 648 *celjskimi Nemci* je bilo leta 1931 165 nejugoslovanskih državljanov ali nekaj več kot četrtina (25,4 %). Med njimi so kot v drugih slovenskih krajih prevladovali avstrijski državljani, katerih večina je živel pri nas še pred letom 1918. Morda ne bomo daleč od resnice, če zapišemo, da se je blizu polovica avstrijskih državljanov preselila v Celje šele po ustanovitvi jugoslovanske države in to v drugi polovici dvajsetih let. Med avstrijskimi državljani, priseljenimi v Celje pred

letom 1918, so bili povojni optanti za Avstrijo, po rodu Celjani. Med njimi najdemo zasebnike brez nadrobnejše označitve poklica, trgovce, intelektualne poklice ter obrtnike. Vidi se, da so bili posamezniki zaposleni v Westnovi cinkarni in železarni Štore. Poleg Nemcev, rojenih v Celju, najdemo med nemškimi priseljenci iz časa pred prvo svetovno vojno še Nemce, rojene na drugih področjih Slovenske Štajerske ter priseljence z območja nemškega dela dežele in Dunaja. Priseljeni po letu 1918 pa so bili večinoma z območja Gradca in Dunaja, posamezniki pa tudi iz Koroške. Vidi se, da je bilo več teh priseljencev zaposlenih v celjski zlatarni in v tamkajšnji cinkarni. Posamezniki so bili tudi na daljšem obisku pri sorodnikih ali pa živeli pri njih. Zanimivo je, da za enega nemškega priseljenca najdemo pripombo, da je avstrijski državljani slovenske narodnosti ter da je po prvi svetovni vojni optiral za Avstrijo.

Preseneča dejstvo, da so ob avstrijskih državljanih prevladovali med celjskim nemštvom češkoslovaški državljani, od katerih večina je prišla k nam za krajše ali daljše časovno obdobje v letih 1926—1930 (za čas pred letom 1918 so v gradivu oddelka II banske uprave podatki le za dva češkoslovaška državljana). Del češkoslovaških državljanov nemškega jezika je bil zaposlen v celjski tekstilni tovarni Bergman in Co., deloma tudi pri montaži strojev v tem industrijskem podjetju. Vse kaže, da so se posamezniki (ob ostalih poklicih) ukvarjali v Žalcu s trgovino s hmeljem. Tretja celjska skupina nejugoslovanskih Nemcev so bili nemški (rajhovski) državljani. Očitno je, da so vsi rajhovski državljani prišli v Celje šele po nastanku stare Jugoslavije (v dostopnem gradivu so podatki za sedem oseb), zaposleni pa so bili v raznih poklicih od zlatarstva, trgovine in lesne industrije do emajlirstva v Westnovi tovarni. Med njimi so bili tudi zasebniki, posamezniki, pa so bili na obisku pri sorodnikih.

Na območju predvojnega okraja *Laško* je leta 1931 živel 66 nejugoslovanskih Nemcev, od tega večina v občini Hrastnik (29), Trbovlje (18) ter Loka pri Zidanem mostu (11). Kolikor lahko na podlagi pregledanega gradiva banske uprave presodimo, se je večina nejugoslovanskih Nemcev priselila na to območje po letu 1918, predvsem pa okoli leta 1930. Za Laško moramo ugotoviti ob drugih, nadrobnejše nediferenciranih poklicnih zaposlitev več avstrijskih Nemcev v tamkajšnjem podjetju Kremenit. Poleg zgornjih Štajercev zasledimo za Laško še priseljence iz drugih območij prve avstrijske republike. Močna skupina nejugoslovanskih Nemcev (predvsem zgornjih Štajercev) je bila v Hrastniku zaposlena v tamkajšnji steklarni, enako tudi pri trbovelj-

ski TPD. Dalje se je več avstrijskih Nemcev naselilo v dvajsetih letih v Rimskih Toplicah. Dalje so v zajetem gradivu še podatki o petih češkoslovaških Nemcih, zaposlenih v hrastniški steklarni (dva sta se priselila v letih 1913 do 1914). Podoba je dalje, da je bilo zaposlenih v tej steklarni tudi več rajhovskih in en romunski Nemec.

Žal manjkajo v banovinskem arhivu navedenejši podatki o nemških priseljencih na območju okraja *Slovenske Konjice*. Podatki štetja leta 1931 kažejo, da so živeli v vseh občinah tega okraja nejugoslovanski državljani nemške narodnosti. Vse kaže, da so bili med njimi večinoma avstrijski državljani, deloma priseljeni k nam po letu 1918. Podobna slika se lušči tudi za nekdanji okraj *Šmarje pri Jelšah*, kjer je značilna z večjim številom nejugoslovanskih Nemcev zlasti občina Rogaska Slatina.

V nasprotju z ostalim področjem južne Štajerske je živelo leta 1931 na področju okraja *Brežice* 64 nejugoslovanskih Nemcev. Podatki banovinskega arhiva kažejo, da se je večina priselila k nam še v času avstroogrske monarhije, med rojstnimi kraji pa nastopajo Dunaj, Zgornja Štajerska, Koroška ipd. Med poklici nastopajo obrtniki, gostilničarji, zaposleni v sevniški kopitarni, in upokojenci. Lastnica sevnškega gradu, avstrijska Nemka, je živela pri nas. Ob avstrijskih državljanih je prebivalo v Sevnici še več rajhovskih (v banovinskem arhivu so podatki za štiri take državljane) državljanov, zaposlenih v kopitarni, med njimi tudi lastniki tega podjetja. Vsi so se priselili k nam pred letom 1914.

Kolikor moremo na podlagi dostopnega gradiva presoditi, je večina nejugoslovanskih priseljencev nemškega jezika na območju predvojnega *ljutomerskega* okraja izhajala iz štajersko-slovenskega obmejnega področja (Radgona—Apače). Žal so v banovinskem arhivu prav podatki za ljutomerski okraj najmanj popolni (le za 25 oseb od 288), vse pa kaže, da se je večina Nemcev — nejugoslovanskih državljanov — priselila na območje ljutomerskega okraja še pred letom 1918. Priseljenci so bili v glavnem zaposleni v agrarnih dejavnostih in v gostinstvu.

Od 12 nejugoslovanskih Nemcev, živečih v ormoški občini leta 1931 so v gradivu banske uprave podatki za dve družini, za eno z avstrijskim in eno z rajhovskim državljanstvom (skupno pet družinskih članov). Medtem ko so Avstrijci živeli pri nas že pred letom 1914, so se rajhovski Nemci priselili leta 1927.

Za *murskosoboški* okraj podatki kažejo, da so bili med tamkajšnjimi nejugoslovanskimi Nemci najmočnejše zastopani predvsem madžarski in rajhovski državljani.

Kot največje središče nejugoslovanskih Nemcev se je leta 1931 odlikovala na Kranjskem *Ljubljana*. Tega leta je živelo tu 494 tujih državljanov nemškega jezika. Koliko izmed njih je le slučajno zajel popis prebivalstva (tu mislimo predvsem na turiste in na podobne kategorije), ne moremo reči; vsekakor pa je v oddelku II. banovinskega arhiva podatek le za dobro tretjino pri ljubljanskem štetju zajetih oseb. Tako kot na Štajerskem so tudi v Ljubljani prevladovali avstrijski državljani. Vse kaže, da so se avstrijski državljani priseljevali v Ljubljano predvsem v času po prvi svetovni vojni, zlasti v letih velike gospodarske krize. Tako je od 173 Avstrijcev, za katere hrani podatke omenjeni arhiv banske uprave, prišlo k nam pred letom 1918 le 28 oseb. Pregledano gradivo kaže, da je naraščalo število priseljencev zlasti po letu 1926, posebno pa se dvigne leta 1930 (31). Po poklicni strukturi so bili priseljenci predvsem kvalificirani delavci, zastopniki tujih podjetij ip. Več oseb je bilo na daljšem obisku pri sorodnikih (tudi pri starših). Po rodu so bili iz nemških dežel nekdanje monarhije, pri tem pa bolj kot za ostalo slovensko ozemlje prihajata v poštev Dunaj in obmejno slovensko-nemško ozemlje (Koroška, Štajerska).

Avstrijecem se je v Ljubljani pridružilo vsaj 18 češkoslovaških državljanov nemškega rodu. Po poklicu so bili to predvsem kvalificirani delavci strojne in grafične stroke, obrtniki ter več zasebnikov. Tako kot Avstrijci so se tudi oni v večini priselili po letu 1918.

Medtem ko so se priseljevali tja do leta 1929 v Ljubljano le posamezni rajhovski Nemci, vse kaže, da se pričinja njihovo priseljevanje z letom 1924. Tako kot za češkoslovaške in avstrijske državljane je značilno, da so bili med priseljenci zlasti kvalificirani delavci, zlasti grafične stroke (litografi). Od drugih državljanov nemškega jezika hrani oddelek II. banovinskega arhiva podatke še za tri italijanske in za dva madžarske državljane.

Zunaj Ljubljane je v času med obema svetovnimi vojnami prihajalo v poštev na Kranjskem območje okraja *Domžale* s širšo okolico (z Mengšem) in s tamkajšnjo slamni-karsko obrtjo. Zanimivo je, da je po letu 1918 večina Nemcev, živečih v Domžalah in Mengšu, obdržala avstrijsko državljanstvo (od 126 oseb leta 1931 — 89), med njimi tudi tisti, rojeni pri nas; nekateri med njimi pa so se celo priznavali k slovenski narodnosti! Po rodu so bili skoraj vsi domžalski Nemci vzhodni Tirolci iz krajev St. Veit, St. Jakob in Defferegen. Značilno je tudi, da se z letom 1918 ni prekinil dotok Tirolcev na domžalsko območje; zanimivo je tudi, da so bili novi doseljenci

prav tako zaposleni v slamnikarski stroki. Od ostalih 48 nejugoslovanskih Nemcev na območju kamniškega okraja so v banovinskem arhivu podatki za 16 oseb. Med njimi je bilo 13 avstrijskih in 3 rajhovski državljani, katerih večina se je priselila k nam po letu 1913 (od tega 14 v letih 1928—1929). Po poklicu so bili predvsem kvalificirani delavci, zaposleni v Bonačevi papirnici na Količevem ter v tovarni upognjenega pohištva Remec in Co. na Duplici pri Kamniku. Med drugimi priseljenici je treba omeniti rajhovskega lastnika industrijskega obrata v Jabljah ter neslovensko služinčad na gradu Sv. Križ.

Poleg Domžal je za Gorenjsko treba omeniti kot središča z več nemško govorečimi prebivalci Jesenice (150) ter tržiško (76) in kranjsko (133) občino. Tako kot drugod so v prvih dveh občinah prevladovali avstrijski državljani (na Jesenicah zaposleni predvsem v KID), medtem ko so v kranjski občini prevladovali češkoslovaški državljani nemškega jezika. Po rodu so bili jeseniški priseljenici zlasti nemški Korošci (tako iz Zgornje Ziljske doline) ali pa Zgornji Štajerci (npr. iz Bruck/Mur). Nekateri so bili tudi rojeni pri nas. Posamezni avstrijski državljani nemškega jezika so dalje živeli v vseh večjih krajih gornje Savske doline (Kranjska gora, Lesce, Bled, Kropa, Radovljica). Nekaj posameznikov je zaposlovala tudi tekstilna tovarna v Zapužah.

Za tržiško občino zajemajo podatki nekaj manj kot polovico nejugoslovanskih Nemcev (od 67 34). Vse kaže, da se je večina teh priseljencev priselila k nam po letu 1926 (ali pa so šele v tem času zaprosili za stalno bivanje v Jugoslaviji). Zaposleni so bili predvsem v tržiški tekstilni in čevljarški (Peko) industriji ter pri veleposestvu barona Borna. Kot njihov rojstni kraj se navaja predvsem Dunaj pa tudi nemška Štajerska. Poleg avstrijskih državljanov so v pregledanem gradivu še podatki za štiri rajhovske in za dva češkoslovaška državljana, zaposlene v tovarni Peko.

Z izjemo enega priseljenca so se vsi priselili v Tržič po letu 1925.

Očitno je, da so v Kranju (skupaj s Predvorom) prevladovali neavstrijski Nemci, predvsem tisti iz ČSR. Zaposleni so bili v kranjski tekstilni in v puškarski industriji, med njimi je bil upravnik veleposestva »Jezersko«. Več nejugoslovanskih Nemcev, češkoslovaških državljanov, je bilo zaposlenih še v škofjeloški tovarni klobukov Šešir.

V največjem takratnem nemškem jezikovnem otoku na Slovenskem, v Kočevju s širšo okolico, je živel leta 1931 268 tujih državljanov nemškega jezika. V pregledanem gradivu so podatki za 66 avstrijskih, za 9 iz ČSR, za 12 iz ZDA ter po enega madžarskega in poljskega državljana. Značilno je, da so bili vsi avstrijski državljani domači kočevski Nemci, ki so po razpadu Avstroogrske optirali za Avstrijo, vendar pa so ostali pri nas (v glavnem so bili zemljiški posestniki). Podobno velja za dve družini, ki sta se vrnili v Slovenijo v letih 1918 in 1929. Za državljane ZDA velja, da so se vrnili v letih 1928—1930 na krajši ali daljši obisk. Tem domačim Nemcem se je pridruževalo na širšem kočevskem območju vsaj 18 priseljenih avstrijskih državljanov, ki so prišli k nam po letu 1920.

Za Litijo kažejo podatki, da so bili nejugoslovanski Nemci zaposleni v tamkajšnjih industrijskih obratih. Vse kaže, da so prišli k nam v letih 1927—1931.

Podatki za krško območje (leta 1931 41 nejugoslovanskih Nemcev) se v pregledanem gradivu prejkone nanašajo predvsem na kartuzijo Pleterje, kamor so prihajali na krajše (ali daljše) bivanje kartuzijanski redovniki iz drugih evropskih samostanov tega reda. Tako je bilo 29. januarja 1929 med 34 tujci v tem samostanu 15 rajhovskih redovnikov. Nadalje so v pregledanem gradivu še podatki za 12 posameznikov iz širšega območja, ki so se v glavnem vsi preselili k nam po letu 1918 (izjema je ena oseba).

